

УДК 398.332.416(477.86/.87)(045)

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.02.365>

ОБРЯДОВЕ КУПАННЯ РІЗДВЯНОГО ХЛІБА ТА СНОПА НА БОЙКІВЩИНІ

Олена СЕРЕБРЯКОВА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1039-2920>

кандидатка історичних наук,

старша наукова співробітниця,

Інститут народознавства НАН України,

відділ етнології сучасності,

проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,

e-mail: o-sereb@ukr.net

Olena SEREBRYAKOVA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1039-2920>

Candidate of Historical Sciences (= Ph.D. in history),

Senior researcher of the department of Modern Ethnology

The Ethnology Institute

of the National Academy of Sciences of Ukraine,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: o-sereb@ukr.net

RITUAL WASHING OF CHRISTMAS BREAD AND SHEAF IN BOYKIVSHCHYNA

Метою розвідки є висвітлення пласту звичаєво-обрядових і світоглядних явищ, пов'язаних із різдвяним хлібом та снопом на теренах Бойківщини; введення в науковий обіг, систематизація і аналіз нових відомостей.

Об'єктом дослідження є традиційний світогляд і звичаєво-обрядова культура жителів Бойківщини, а *предметом* — обрядове купання різдвяної хлібини та снопа, що здійснювали бойки у різдвяно-водохресний період свят.

Встановлено обрядовий час, місця здійснення та склад учасників обрядодій. Охарактеризовано локальні відмінності, звичаєві настанови, заборони тощо. Виявлено локальні назви ритуального хліба та снопа. Звернуто увагу на форму, оздобу, вагу різдвяної паляниці. Розглянуто вірування в їх магичні властивості, а також води та інших предметів. Наведено зразки контактної та вербальної магії. Розкрито акціональний та атрибутивний рівень, семантику досліджуваних звичаїв, локальні особливості побутування. Аналіз засвідчує, що розглянуті обрядові явища мають продукуюче, оберегове, очисне та шлюбне спрямування.

Джерельною основою статті є матеріали польових досліджень, краєзнавчі нариси, праці другої половини XIX — початку XXI ст.

Методологія розвідки ґрунтується на загальнонаукових методологічних принципах та основних вимогах, які ставляться щодо праць історико-етнологічного спрямування.

Ключові слова: Бойківщина, хліб, сніп, вода, купання.

The aim of the article is to highlight the layer of customary and ritual, worldview phenomena associated with Christmas bread and sheaf on the territory of Boyko's region. The information obtained during field research on the territory of Boykivshchyna region is introduced into scientific circulation, systematized and analyzed.

The *object* of the research is the conventional worldview and customary-ritual culture of the residents of Boykivshchyna region; the *subject* is the archaic customs of ritual washing of the Christmas bread and sheaf, which existed among the Boykos during the Christmas and Epiphany holidays. The ceremonial time, places and the performers of magic actions (host, hostess, children, unmarried girls) are set. The local differences, interpretations, beliefs, custom instructions are characterized. Local names of ritual bread and sheaf are revealed. The shape, decoration, weight of the Christmas bread are also worth attention. Beliefs in their magical properties, as well as water and other objects are considered. Examples of contact and verbal magic (sayings, prayers). The actional and attributive level, semantics and local features of existence, peculiar motivations of the studied magic customs are revealed. The analysis shows that the considered ritual phenomenon had a productive, protective, cleansing and marital functions.

The *basis* of the article are the materials of the field research, local history essays, works of the second half of the nineteenth and the beginning of the twenty-first centuries.

The *methodology* of this research is based on general scientific methodological principles and the basic requirements that apply to the works of historical and ethnological direction.

Keywords: Boykivshchyna, bread, sheaf, water, washing.

Вступ. Бойківщина — самобутній етнографічний регіон, в якому збереглися різні явища побутово-обрядової архаїки. З-поміж них є такі, що пов'язані з магічним забезпеченням господарського й сімейного добробуту родини у новому році тощо. Зокрема, це стосується й обрядового купання різдвяних атрибутів, як-от хліба та снопа.

Джерельною основою дослідження є матеріали польових розслідувань, що наявні у фондах ряду наукових і освітніх установ (архіви Інституту народознавства й Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника) (записи Л. Дем'яна, М. Слободянюка, Т. Гонтар, Р. Кирчіва, Ю. Гошка, Р. Гузія, Л. Горошко, Н. Громової, О. Коломийчука, О. Серебрякової), а також праці кінця ХІХ — початку ХХІ ст. (розвідки, краєзнавчі нариси Ф. Колеси, М. Зубрицького, Ю. Шнайдера, М. Турянської, Л. Василечко, К. Кутельмаха, М. Гладкого та ін.). Про ритуальне застосування і знакові функції води, зокрема в календарній обрядовості українців Карпат, йдеться у монографії Л. Горошко-Погорецької [1].

Методологія статті ґрунтується на загальнонаукових методологічних принципах та основних вимогах, які ставляться щодо праць історико-етнологічного спрямування.

Основна частина. В українській народній традиції, яка багата на численні ворожіння, зокрема про господарський добробут, наявні й своєрідні обрядодії з ритуальним хлібом — «крачуном» («крайчуном»¹, «керечуном», «корочуном», «геречуном», «герездзуном», «герезджуном» та ін.), «васильником» («василем», «василівником», «василянником» тощо), «полазником», «настівником», «поставником» та ін. Його випікали вранці напередодні Різдва з пшеничної, житньої або вівсяної муки. Зрідка використовували меляйну (с. Колочава на Міжгірщині)². Ціка-

во, що у с. Люта на Великоберезнянщині «*крайчун печеться в печі тоді, як всі вечеряють, щоб відігнати все зле від родини*». У с. Синевир на Міжгірщині господиня готує його, вдягнувши рукавиці і гуню. А у с. Тишів на Воловеччині «*хозяйка мала всяк чисто вдіти, акуратно всьо так, із Божов поміччю, із молитвов, помолилася вперед і потім його замішувала*»³. За розмірами «це був хліб більший, як звичайний»⁴. Наприклад, у с. Гусний на Великоберезнянщині він важив 6—7 кг, на нього приліплювали «круги» з тіста та мастили зверху яйцем. У с. Лолин на Долинщині пекли «дзябкані василі», послуговуючись спеціальним дзябкалом із сирі картоплі: «*так з бульби виладжували квітку і так її дзябкали*»⁵ [4, с. 749; 5, арк. 71—72; 6, с. 203, 204; 7, арк. 40; 8, арк. 207; 9, арк. 2; 10].

Залежно від місцевої традиції готували одну, дві («бо то є пара») або три обрядові хлібини. А, скажімо, на Рожнятівщині пекли чотири «васильники» — «на 4 пори року, аби кожна пора року мала свій хліб» (с. Лоп'янка). На Стрийщині, Долинщині та у сучасну пору на Сколівщині в пару до «василя» пекли «ме(а)ланку» (сс. Любинці, Нижня і Верхня Стинава, Хромогорб, Ходовичі, Лолин, Нижнє Синьовидне, Тисів), а на Дрогобиччині — «івана» (с. Доброгостів). Подекуди на Долинщині на святковий стіл колись клали чотири «василяники», які тримали до Нового року, «а не раз і до Йордану» (с. Козаківка). Таку ж кількість «васильників» готували у сс. Розточки, Витвиця. Тепер обмежуються лише двома. В іншому селі на цьому терені на Святий вечір давно пекли чотири житні хліби: два «василянники», які до Нового року «не мож було рушити», і два «івани» (с. Поляниця). А, якщо «василів» споживали на Новий рік (або віддавали худобі), то на Другий Святий вечір пекли два «івани» (сс. Ангелівка, Максимівка, Липа, Церковна, Слобода Болевівська). Подібно чинили й у Розгірчому на Стрийщині та Корчині на Сколівщині, де на свято Івана

¹ Із польового щоденника Р. Кирчіва довідуємось, що у деяких селах Великоберезнянського р-ну «крайчуном» називали різдвяні свята, а тиждень від Різдва до Нового року — «на крайчуні» (с. Верховина Бистра). По ньому передбачали погоду на весь рік: «Як будуть яснійші дні, то будуть гарні весна, літо, осінь і зима» (сс. Верховина Бистра, Ужок) [2, арк. 45, 83].

² Зазначу, що тут і надалі подано дані згідно з адміністративним поділом України до 2020 року.

³ Зап. 10 серпня 2025 р. від Пренделович (Комарницької) Агафії Олексіївни 1942 р. н., уродженки с. Тишів, освіта середньо-спеціальна.

⁴ У селах Міжгірщини давно пекли невеликий, маленький, «може, як тарелка», керечун (с. Лозянський). Наприклад, його діаметр був 15—20 см, а висота — до 10 см (с. Колочава) [3, с. 107; 4, с. 749].

⁵ Тобто прикрашали.

їх забирали зі столу, бо «Іван розганяє света» [11, арк. 3; 12, арк. 2; 13, арк. 2; 14, арк. 4; 15, арк. 3; 16, с. 91; 17, с. 36, 39, 43, 44, 46, 49; 18, арк. 11; 19, с. 258, 259; 20, арк. 52, 60; 21, арк. 1; 22, арк. 2; 23, арк. 1; 24, арк. 1; 25, арк. 1; 26, арк. 2; 27, арк. 3; 28, арк. 3].

Традиція випікати обрядові паляниці подекуди побутує й досі. Наприклад, у Волосянці на Сколівщині «щорічно печуть “керечун”, або навіть і два “керечуни”...», а у деяких родинах за два дні до Святого вечора печуть аж 12 «керечунів», які посипають маком. До прикладу, в Орявчику цього ж району та Прислопі на Турківщині купують звичайний житній чи пшеничний хліб, який на різдвяні свята називають «керечун» («гараджун»). У Тисові на Долинщині «василі» або купують (можна у вигляді кексу, головне, — щоб були круглі), або печуть самі. «Вони стоять до Василя. В цей день їх знімають, а купують інші два... Ці вже називаються “івані” і стоять до Івана» [18, арк. 11; 29, арк. 2, 6; 30, арк. 72; 31, с. 90].

У різних місцевостях Бойківщини обрядові дії з хлібинами переважно здійснювали на Святий вечір, Різдво, Новий рік (рідше — на Водохреще).

Місцеві жителі купали (мили) ритуальний хліб у потоці чи ріці перед магічно-мантичними практиками або його споживанням (сс. Либохора, Карпатське, Ясениця, Верхнє Гусне, Нижнє Гусне, Мохна-те, Бориня, Івашківці Турківського р-ну, сс. Терна-ка, Козьова, Жупани, Орявчик, Ямельниця, Погар Сколівського р-ну, с. Східниця Дрогобицького р-ну, сс. Свобода, Запереділля, Буковець Міжгірського р-ну⁶, с. Слобода Болехівська, Козаківка Долинського р-ну, околиці Вишніх Верецьких, сс. Розтока, с-ще Воловець Воловецького р-ну). А, скажімо, в с. Вучкове на Міжгірщині завдяки таким новорічним обрядодіям намагались передбачити, хто з членів родини житиме, а хто помре. Для цього «тко в хижі бил старший... йшли на малу воду... “Керечун” тот цілий мочили в воду..., ну та вплив, тогди жити буде. Айно метали на воду та й сьак: аж упав у воду, тогди казали, што вмре. Тко в хижі на кожного так робили...». Слід зазначити, що у Поляниці на Долинщині та Липовиці на Рожнятівщині господиня йшла купати «васильника» «до схід

сонці..., аби ніхто не видів її», а у Борині, що на Турківщині, при цьому «шось там говорила баба». У Карпатському на цьому терені «діти, якошо вже такі дорослі були, то брали хліб, той “керечун” у рушник зав’язували і йшли на річку». Так само у Либохорі цього р-ну та Козьовій на Сколівщині господар загортав його у рушник, а у Липовиці на Рожнятівщині жінка обвиває хустинкою. Після обмивання у Колочаві та Запереділлі, що на Міжгірщині, газда витирав його рушником, а у Завадці на Воловеччині накривав ним. Зазначу, що в Орявчику та Плавйому на Сколівщині змочити «геречуни» вдосвіта на Різдво було обов’язком чоловіків. Проте за іншими варіантами, це робила й господиня [10; 20, арк. 43, 52; 30, арк. 5, 34, 42—43, 61, 64—65; 32, арк. 71 зв.; 33, арк. 2 зв.; 34, арк. 49; 35, арк. 3, 14, 47; 36, арк. 2; 37, арк. 92, 97, 102; 38, арк. 8, 13; 39, арк. 27; 40, арк. 25, 28, 56, 59, 102—103, 107, 143, 183, 189, 195; 41, арк. 52; 42, арк. 2; 43, арк. 3, 4; 44, арк. 6; 45, с. 83; 46, с. 99; 47, с. 34; 48].

Архаїчність цього явища підтверджують й інші локальні приклади, які авторці нещодавно пошастило занотувати у деяких бойківських селах. Йдеться про специфічні дії з «крачуном», який, за давнім звичаєм, хтось з господарів «раненько на Василя, аби ніхто не видів» або «як ішли на Йордан по воду», котив із хати до води, «доки не дійде до річки або до потоку» (сс. Пилипець, Синевирська Поляна на Міжгірщині⁷, с. Ісаї на Турківщині). Про таке ж свідчать й дані початку ХХ ст. з теренів бойківсько-гуцульського пограниччя, де такі практики здійснювали зранку на Новий рік. А в одному з сіл Міжгірщини «хрещенського ранку господині кладуть хлібець на доріжку та котять від порога до колодязя», завбачуючи різні життєві події, що мають статися протягом року (с. Синевир) [37, арк. 46; 40, арк. 155; 49, с. 210; 50, с. 3].

За поясненнями старожилів, паляницю зволожували, «аби нас хліб не лишив» (с. Тишів Воловецького р-ну, с. Козьова Сколівського р-ну), «аби ся родив файно, аби смачний був все» (с. Верхня Рожанка Сколівського р-ну), «аби кукіль не родився в тім, а

⁶ Зап. 11 серпня 2025 р. від Тички (Дедь) Анни Василівни 1937 р. н., уродженки с. Буковець, освіта 7 класів.

⁷ Зап. 14 серпня 2025 р. від Рошко Валентини Богданівни 1968 р. н., уродженки с. Синевирська Поляна, освіта вища.

чистий хліб, аби пшениця росла вся чиста» (с. Либохора, Козьова Сколівського р-ну), «оби ся родила пшениця, жито, всяка пашниця, оби було всього багато» (с. Нижнє Висоцьке Турківського р-ну) [40, арк. 56, 67, 77, 122; 43, арк. 4; 51, арк. 40].

У різних місцевостях Карпат обрядовий хліб просто змивали водою чи скроплювали нею (с. Вишків Долинського р-ну, сс. Запереділля, Тітківці Міжгірського р-ну, сс. Головецько, Ялинкувате Сколівського р-ну, с. Вовче, Либохора Турківського р-ну). Подекуди такі обрядодії здійснювали біля криниці чи у відрі з водою вже у хаті (с. Синевир, Негровець, Верхній Бистрий, Келечин Міжгірського р-ну, сс. Хітар, Кальне, Орявчик, с-ще Славсько Сколівського р-ну, сс. Верхнє Висоцьке, Шандровець, Тернава Вижня, Яблунів, Присліп, Вовче Турківського р-ну, сс. Липовиця, Ілемня, Лолін Рожнятівського р-ну). «Тепер вже коло студні, коло хати» купують «васильника» у с. Поляниця Долинського р-ну. Хоча у минулому це робили на потоці або ріці. А у с. Лопушанка Хомина на Старосамбірщині та с. Свобода на Міжгірщині, за місцевим звичаєм, «керечун» вкидали до колодязя. Дехто зі старожилів с. Запереділля, що на Міжгірщині, нині мие його під краном [3, с. 195; 10; 20, арк. 60; 34, арк. 49—50; 37, арк. 20, 24—25, 97, 102; 38, арк. 8, 13, 27—28; 40, арк. 48—49, 92, 96, 112, 150; 52, арк. 34; 53, арк. 28; 54, арк. 2; 55, арк. 2; 56, арк. 3; 57, арк. 2; 58, арк. 1; 59, арк. 3; 60, с. 25; 61, с. 68].

Як свідчать польові записи, горяни могли йти з обрядовою хлібиною по воду до криниці, потоку, ріки або вмиватися, уникаючи контакту хліба з водою (с. Сенечів, Вишків на Долинщині, сс. Присліп, Синевир, Синевирська Поляна, Колочава на Міжгірщині, сс. Цінева, Луги, Ясень, Сливки, Кузьминець на Рожнятівщині, сс. Мшанець, Тур'є на Старосамбірщині, сс. Верхня Рожанка, Волосянка, Славсько на Сколівщині, с. Верховина Бистра на Великоберезнянщині). Ось що, наприклад, пригадала старожилка зі с. Верхній Студений на Міжгірщині: «Ходили на Різдество зранку господар на ріку митися. Не, його ("керечун". — О. С.) не мили, просто так на рушникови і коло ріки поставив його»⁸. За поясненнями інформатора зі с. Старява,

⁸ Зап. 11 серпня 2025 р. від Рошкович (Матоляк) Ганни Василівни 1941 р. н., уродженки с. Верхній Студений, освіта середньо-спеціальна.

що на Старосамбірщині, який опісля віншував з хлібом у хаті, «то робили, жеби на щісте той хліб, так як хліб, приходит Новий рік і би все хліб на столі був». Після повернення принесену воду застосовували, наприклад, для вмивання «в грошах» (с. Плоске, Тур'є на Старосамбірщині, с. Присліп на Міжгірщині) [3, с. 99; 4, с. 752; 34, арк. 6, 20, 65; 35, арк. 85 зв.; 37, арк. 4, 9; 38, арк. 21; 53, арк. 16; 62, арк. 20, 22, 31; 63, арк. 11; 64, арк. 12; 65, арк. 5; 66, арк. 1; 67, арк. 3; 68, арк. 2; 69, с. 11; 70, с. 37; 71, с. 94]. Деінде цьому різдвяному звичаю передувало освячення водою, обмивання або занурення «карачуна» у воду (с. Ялинкувате — Сколівщина, с. Велика Лінина — Старосамбірщина, сс. Синевир, Буковець — Міжгірщина)⁹ [34, арк. 32; 37, арк. 20; 63, арк. 30].

Фіксації окремих варіантів обряду, які побутували у різних куточках Бойківщини, вказують на уявлення про магичні властивості води, в якій купали обрядовий хліб. Скажімо, на Воловеччині (с. Щербівець) на Новий рік спочатку мили «крачун» у потоці, а потім вмивалися самі, примовляючи при цьому: «Яка вода здорова, такий щоб і я був здоровий; як хліб усі поважають, так щоб і мене поважали» (запис Р. Кіся та М. Маєрчик). За даними зі с. Тисів на Долинщині, напередодні Василія два хліби — «василі» господиня й нині обмиває свіжою водою з криниці, додаючи у миску свяченої води. Відтак ставить на піч, щоби обсохли, та припрошує: «Мої Василичи, аби ви гарні були». Використану «хлібну» воду¹⁰ застосовують для вмивання обличчя всі члени сім'ї, «аби бути здоровим, і нічого тобі не було. Аби всякі ті (нечиста сила) тебе не чіпали» (запис Н. Громової) [18, арк. 12; 72, с. 461].

У Нижній Стинаві на Стрийщині обрядові паланиці «василя» і «меланку» купують в однойменні свята. При чому «меланку» ввечері, а «василя» зранку¹¹. Прикметно, що «василя» миють у воді, в яку додають гроші і зерна пшениці, що лежали

⁹ Зап. 11 серпня 2025 р. від Тички (Дедь) Анни Василівни 1937 р. н., уродженки с. Буковець, освіта 7 класів.

¹⁰ Проте на Міжгірщині у с. Синевирська Поляна на Новий рік нею кропили худобу, щоби вберегти її від усього лихого. У с. Свобода так само чинили й на Водохреще [34, арк. 49, 64—65].

¹¹ У с. Лолін на Долинщині «василя» або «меланку» купали біля криниці на Новий рік [15, арк. 2].

під ним від Святвечора, а відтак умиваються самі. Подібно у с. Спас на Рожнятівщині вмиванню в «грошовій» воді членів родини передувало купання «василя»¹². Натомість у с. Ангелівка на Долинщині його купали вже після вмивання усіх хатніх у воді, в якій, окрім копійок була пшениця [13, арк. 2, 4; 23, арк. 1; 74, арк. 2].

Зазначу, що ритуальною паляницею послуговувалися й у інших локальних варіантах досліджуваного явища. У деяких місцевостях Бойківщини побутував новорічний звичай умивання водою, в яку разом з грішми кидали шматочки обрядового хліба (с. Соснівка Старосамбірського р-ну). Подібно у селах бойківсько-гуцульського пограниччя на початку ХХ ст. умивалися водою, в яку ще додавали зерна вівса і васильок. Такі обрядодії здійснювали після принесення води з криниці або потоку та ворожби з ритуальною хлібиною. У Колочаві на Міжгірщині спочатку освячували усіх у хаті «кречуном» із колосками, які вмочали у свіжу воду, ворожили, а вже потім вмивалися «грішми». Скажімо, у Поляниці Долинського р-ну та Ілемні Рожнятівського р-ну для новорічного вмивання використовували монети, які лежали на святвечірньому обрусі під «васильниками» (у Синевирській Полянці¹³ під «керечуном») [4, с. 752; 38, арк. 11; 49, с. 210; 56, арк. 2, 3; 64, арк. 37].

У бойківських селах, зокрема на Сколівщині, Міжгірщині, Дрогобиччині, Долинщині, була поширена традиція в ріці або криниці вкупі з обрядовим хлібом купати й сніп («дід», «дідо», «дідух», «король», «колідник», «цар», «красний сніп»): «А то ще в ріку ходили, а хто коло ріки близько, а хто в криницю і трошка і сніп мачають у тоту воду і той хлібець... І навіть на Ріство йшли і потому на Водоріці купали в річці господар...» (с. Верхня Рожанка); «Керечун пекли перед Святого вечора. І той ще сніп, що стояв із вівса, брали той “керечун” і той сніп і йшли на річку мочити о 12 часі, бо тоді о 12 час іде свячений потік...» (с. Лозянський); «Брали мама, або тато, чи дідо — хто був у хаті старший на Йордана, як посвятили, хліб і сніп, той “дід”, що є в

куті, на потік і купали» (с. Урич); «Ми називали хліб “полазник” і купали його рано на Новий рік, до сходу сонця. І сніп купали. Господар купав, а як не було господаря, то старша господиня»; «Уранці на свято Василя у нас йдуть до студні (криниці) по свіжу воду. Беруть із собою “полазник” і вівсяного “діда”. Їх обов’язково купають» (с. Сопіт); «На Різдво рано брали той сніп, що ту стояв у куті, і хліб і йшли купати у криницю» (с. Ямельниця); «Вранці на Різдво господар йде до криниці або потічка купати сніп і “керечун”» (с. Волосянка); «На Різдво після святкового богослужіння йшли до криниці купати сніп і стручень (обрядовий хліб)» (с. Старий Кривиник); «На Святий вечір ходили до води. Беруть сніпа, як онде є. На сніпа кажуть “дід”. Беруть та йдуть до води. І люди терли, і тот хліб несуть відти, і хліб там покропили... Як несли до потоку, то кропили його. То робив господар. Той хліб називався “киричун”. Вже не, давно так не робят. Сніп в воду не клали. Так с собов несли. Покропили коло води та й обратно» (с. Вишків) [3, с. 107; 29, арк. 3; 40, арк. 77; 53, арк. 28; 75, арк. 70, 78, 86; 76, арк. 3; 77, арк. 2].

Подекуди при цьому обмивалися й самі: «На Василя ходили до ріки купати вівсяний сніп і хліб зі столу і купалися самі, аби були здорові такі, як вода» (с. Східниця Дрогобицького р-ну); «Господар вставав рано на Різдво, брав тот “керечун” та йшов у ріку з ним і так ся мив “керечун”. Но я тепер вже не хожу мити... Айно, сам ся мив на ріці. Приказував: “Такий бил ся здоровий, як тота вода”» (с. Буковець Міжгірського р-ну)¹⁴. А у с. Соснівка Старосамбірського р-ну господар ішов митися до ріки лише зі снопом. Намочивши його, вертався до хати та кропив ним оселю. У с. Орявчик Сколівського р-ну на Святий вечір господар й тепер «іде в ріку, поміється сам та й зкупає сніп». Відтак вся сім’я вмиває обличчя, руки і ноги, та примовляє: «Водице, Йорданице, обмиваєш луги, береги, умий мене, молодого, від усього злого» [30, арк. 64; 36, арк. 2; 71, с. 94].

Цікаво, що у с. Доброгостів на Дрогобиччині новорічного ранку скроплювали свяченою водою «василя» і «івана», взявши в руки «колідника» (вівся-

¹² Про інші варіанти обрядодій докл. див. [73, с. 255—256].

¹³ Зап. 14 серпня 2025 р. від Рошко Валентини Богданівни 1968 р. н., уродженки с. Синевирська Поляна, освіта вища.

¹⁴ Зап. 11 серпня 2025 р. від Тички (Дедь) Анни Василівни 1937 р. н., уродженки с. Буковець, освіта 7 класів.

ний сніп. — О. С.). При цьому послуговувались своєрідними вербальними формулами. Омиваючи перший, приповідали: «*Очищується Василій Великий*», а другий — «*Очищується Йоан Златоустий*». У с. Зубриця на Турківщині снопи «загортають у вишиті рушники і купають у потоці біля хати». Потім набирають води у відро, несуть до хати, кидають туди копійки і всі вмиваються, «щоб бути багатими» [19, с. 262; 78].

В окремих селах намочували ці ритуальні атрибути окремо та в різні святкові дні: «*Хто годен був такий, то всі йшли на 1-й Святий вечір до вечері, ми всі йшли купали сніп, самі милися в ріці і йшли до хати вже тоди вечеряти. Оби здорові були. Не, “керечун” не брали, тільки сніп. “Керечун” на другий день, на Різдво рано у ріку. Так заведено було. А сніп ще раз купали тогди. Тото видите отак задіває в воду і так: “Во ім’я Отця, Сина і святого Духа. Амінь”. Снопом до неба так»; «Тоті “геречуни” бере ся, раненько на Ріство купле ся (купають у річці). А сніп на Новий рік ся купле, на чотирнадцятого, і з хати ся виносе. Тож несе в воду (потік), а хтось до хати покропит...» (с. Орявчик Сколівського р-ну); «*На 2-й Святий вечір, коли люди до церкви йдуть, бігли купати сніп. Така звичка була...»; «Як я ще була в свого батька, то брав батько сніп на 1-й Святий вечір, діти, якщо вже такі дорослі були, то брали хліб... і йшли на річку. Він сніп купав, а ми з тим хлібом стояли. А він із снопа його покропив, а зараз того нема вже... Не знаю для чого купав. І на Водорічці, як люди з церкви вийшли, “дідух” виносилося і купалося ще раз» (с. Карпатське Турківського р-ну) [30, арк. 42; 40, арк. 59, 138, 143].**

Траплялося, що жителі Бойківщини (Турківщина, Дрогобиччина) у різний час зимових свят лише скроплювали сніп водою: «*Стояв на столі, а як чекали другого Святого вечора, то стояв в куті на стільці. І “король” бризкали свяченев водов. А забирали його по Йордані до стодоли і знов ся клало на другий рік» (с. Верхнє Висоцьке) або зволожували окремі його частини: «То вже на Водохреща, як вже воду посвятит священник, приходить ся до хати і забирається з стола того вже “король” і йде в потік і його до трьох раз мачат*

головов, колоссям до води...» (с. Верхнє Гусне); «Купали на Водокіці, вийшли з церкви і тогди брали сніп і йшли на ріку. Так всі робили і ми так робили! Трошка мачали в воду» (с. Нижнє Гусне); «То аж на Новий рік ходив його купати. Криниці були, води зачерли та там коло криниці намочили трошка в воду, не скупали цілий сніп, троха намочили кінці та й все. Потім далі клали на стіл...» (с. Нижнє Висоцьке) [40, арк. 112, 115, 183, 189].

За прадавнім звичаєм, який подекуди на Сколівщині збережено дотепер, «на Святий вечір... хлопці йдуть до потоку, по дорозі моляться там же в потоці крестять “дідуха”» (с. Ялинкувате). Ось що розповіли старожили зі с. Орявчик: «*На Святий вечір. Вже зірниця, зірка зійшла, ми берем сніп. Мочимо. Снопом хрестимо: “Во ім’я отця, і сина, і святого Духа”. Отако помочиться, прийде ся до води, помочиться сніп у воду і так то переважно чоловіки, а не жінки*¹⁵. *І так три рази снопом хреститься у повітрі перед собою. Там, де зерно. А тут тримаєш за ту (основу)...»; «Всі разом встали, мама пішла по купала ще сніп, бо був тоді “дідух”, мама тримала до Іваня, на Іваня виносила. Хтось виносить на Новий рік. Покупала, так водою побризгала...»; «Я знаю, то на Новий Старий рік купали сніп. І його лишають таки до Івана — покупали, лишили... А тепер не купаємо, ми вже не годні...». Інша місцева інформантка уточнила: «Тут річки близько нема, а у нас близько, то ми купаємо» [30, арк. 33—34, 44—45, 72; 34, арк. 33]. Цей обрядовий атрибут купали на свято Йордана по завершенні святкового богослужіння у свяченій воді на Стрийщині. Скажімо, у с. Хромогорб опісля цього його били ціпом, «би кури трохи подзьобали», а у сс. Любинці та Нижня Стинава давали худобі, зокрема корові. У с. Нижнє Висоцьке на Турківщині «сніп молотили потім». У с. Нижнє Синьовидне на Сколівщині колись ходили купати у р. Стрий, а зараз купають у місцевому потічку... Вважали, що «добре тому, хто борше скупає». Відтак сніп вівса дають худобі — «кожній особині, що є в стайні: і корові, і свині». Цікаво, що в Орявчику, скупавши «діда» у потоці вдо-*

¹⁵ У цій хаті це робить інформаторка, бо її чоловік помер.

світа на Новий рік, його «до хати вже не приносили, а давали корові». Так само досі чинять й у с. Зубриця на Турківщині, де після купання снопів у потоці біля хати, їх несуть худобі. А у с. Дробогостів на Дрогобиччині «колідник» обмивали водою біля криниці на свято Івана Предтечі. Потім його згодовували корові [12, арк. 2; 13, арк. 2; 14, арк. 5; 17, с. 42; 19, с. 264—265; 40, арк. 115; 57, арк. 2; 78].

Польові записи зі Сколівщини та Дрогобиччини вказують на те, що на цих теренах в минулому купання снопа у річці могло дублюватись на різні зимові свята. Частіше такі обрядодії виконували один раз. Старожили зауважують, що в такий спосіб можна забезпечити гарний урожай: «Кому десь близько було, то ходив купати сніп на Святий вечір перед вечерем і на Ріство рано перед сніданням, шоби був здоровий, чистий і хліб родився. То нераз такі хробакі всякі плодяться у хлібу» (с. Либохора); «І навіть на Ріство йшли і потому на Водорці купали в річці господар. Зерно, воно святе, його ще мочили в річку у свячену воду там і в хаті святили, оби росло файне, оби велике було...» (с. Верхня Рожанка); «На Новий рік сніп вівсяний купали, той, шо на столі, аби врожай був файний» (с. Східниця). Про аграрну семантику цього звичаю згадує й М. Зубрицький, який занотував його у 80-х роках ХІХ ст. у с. Мшанець на Старосамбірщині. Тут вдосвіта на Новий рік невістка брала під паху сніп і хліб, а в другу руку — коновку. Прийшовши на ріку, тричі занурювала сніп у воду та примовляла: «Снітій¹⁶ змиваю, полон¹⁷ прозиваю зо всіх штирьох сторон на моє подвір'я» [40, арк. 67, 77; 52, арк. 5; 70, с. 37].

Вірування в оберегові здатності води зафіксовано на Турківщині та Сколівщині: «То як заносив сніп і молився із свяченев водов входив із снопом, то бризжав тот сніп і так клав на стіл. То на 1-й Святий вечір і на другий тоже. У річку, він як клав його на стіл, ішов намочив його водов, бризжав і тогди на стіл клав. Шоби то здоровля було всім людям і тому хазяїну, шо клав...» (с. Верхне Гусне Турківського р-ну); «На Новий рік тоти два снопи ми купали. Пхали у воду та й... Госпо-

дар брав снопи і, як близько, та йшов у потік. А як так, та й так надворі у чимось троха сполокав їх... чи то, аби родичі були здоров'ї, чи для чого того» (с. Підгородці Сколівського р-ну). На бойківсько-лемківському пограниччі дієвим оберегом проти мишей вважали вівсяні снопи, які на Святвечір купали в потоці разом з «крачуном», та клали до кожного кута хати (с. Жерниця Велика) [40, арк. 180; 80, арк. 2; 81, с. 83].

Із записів Ю. Гошка і Т. Гонтар зі с. Ясень (Рожнятівщина) довідуємось про шлюбну семантику обряду. На початку 70-х рр. ХХ ст. дівчата до сходу сонця на Новий рік йшли по воду разом з прикрашеним стрічками і завітчанним васильком «василем». Скупавши його, вертались додому, переливаючи цією водою дорогу. Прийшовши до хати, котили хліб по підлозі, примовляючи «Просимо Василя на вісіля». За сучасною нотаткою О. Боряк (2008 р.), у с. Лозянський (Міжгірщина) відданиця йшла на річку опівночі на Святвечір. Там мочила «керечун» і вівсяний сніп, а відтак набирала повне відро води. За віруваннями, це слід було зробити саме «о 12 часі, бо тоді о 12 час іде свячений потік. Намочуть, то най солодкий той керечун» [3, с. 107; 5, арк. 79; 32, арк. 54 зв.; 62, арк. 11—12].

Старожили пригадали, що в окремих родинах після купання снопа господар виконував інші обрядодії: «А давно тато йшли до стодоли, там заладили так файно зерно, заладили той сніп, йшли в річку і скупали його (прямо перед тим, як мали нести до хати). Скупали, тоді брали трошки піску у жменю — бо то пролуб був, то мороз, там такий пролуб робили. Брали пару камінчиків на долоні, з піском, з глиною, заносили на стіл, і на того клали сніп. Так тато робив, а ми вже ні. Ціль: шоби сніп був як би на землі... Зараз ми сніп уже не миємо, як вносимо і виносимо. І не сиплемо пісочок, камінчики» (с. Орявчик Сколівського р-ну). З береговою метою послуговувались трав'янистими рослинами та предметами, що мають апотропейну семантику: «Заносять “дідуха”, а в нас кажуть «сніп» або «дід», «дідо»... Заносять сіна до хати, отави, свічку... Під “діда” ставлять там всяке: фасолю, мак, меду на стіл треба ставити, чеснок — не озимий, а ярий. Тому що ярий від злих духів — добре у хаті, щоб не було ніякої нечисті» (с. Тисів Долинського р-ну); «Увече-

¹⁶ Снітій — стоколоса [79, с. 233].

¹⁷ Полон — гарний урожай [79, с. 107].

рі вносять з стодоли “красний сніп”, кладуть на стіл, обв’язують червоним поясом, ставлять на нього “калинку” (калину) (с. Гусний Великоберезнянського р-ну) [7, арк. 40; 8, арк. 207; 18, арк. 10; 30, арк. 3—4].

Висновки. Аналіз фактографічних даних дає змогу констатувати, що розглянутий фрагмент різдвяно-водохресної обрядовості жителів Бойківщини є одним із самобутніх і архаїчних явищ у традиційній культурі українців. Різдвяний хліб вирізняється розміром, оздобою, назвою тощо. У ньому перехресувалися прадавні міфологічні, магічні та мантичні уявлення. Внаслідок прямого контакту з обрядовим хлібом, снопом та іншими атрибутами вода так само набувала магічних властивостей. Обрядові практики з різдвяними предметами супроводжувались молитвами, примовками, зокрема такими, що пояснюють суть ритуальних дій. Задля посилення їхньої ефективності застосовували дублювання або триразове повторення певних актів. Локальні різновиди обрядового купання різдвяного хліба і снопа засвідчують продукуюче, оберегове, очисне, шлюбне спрямування. Виявлено архаїчний спосіб виконання обрядових дій з паляницею; подальше застосування води, в якій скупали хлібину і сніп; локальні ворожіння з хлібом на ріці тощо. Досліджувані явища зазнали трансформації або редукування, а подекуди побутують й нині. Поступово забуваються народні пояснення їх первісної суті.

1. Горошко-Погорецька Л. *Вода в ритуалі: карпатська традиція*. Львів: ІН НАНУ, 2021. 472 с.: іл.
2. *Архів Інституту народознавства НАН України* (далі — *Архів ІН НАНУ*). Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 215. Арк. 1—98.
3. *Етнографічний образ сучасної України. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів*. Т. 6. *Календарна обрядовість*. Голов. ред. Г. Скрипник. НАН України; ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. Київ, 2016. 400 с.
4. Аржевітін С.М. Релігія: історія верховинського села Колочава. Київ: Майстерня книги; Чернівці: Букрек; Укр. письменник, 2007. Т. 2. 832 с.: іл.
5. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 222. Арк. 1—79.
6. Богатырев П.Г. Магические действия, обряды и верования Закарпатья. *Вопросы теории народного искусства*. Москва: Искусство, 1971. С. 167—296.
7. *Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського Національної академії наук України* (далі — *АНФРФ ІМФЕ НАНУ*). Ф. 14—5. Од. зб. 14. Арк. 1—146.
8. *АНФРФ ІМФЕ НАНУ*. Ф. 14—5. Од. зб. 19. Арк. 1—387.
9. *Науковий етнографічний архів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника* (далі — *НЕАПНУ*). Ф. 1. Оп. 6. Спр. 115. Арк. 1—3.
10. Дубина Р. *Різдвяно-новорічна обрядовість населення Східної Бойківщини (за матеріалами експедиційних досліджень)*. URL: <https://www.pyrohiv.com/activities/rizdvyano-novorichna-obryadovist-naselennya-skhidnoi-boykivshchiny-za-materialami-ekspeditsiy-nikh-do.html>
11. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 129. Арк. 1—5.
12. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 143. Арк. 1—3.
13. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 145. Арк. 1—4.
14. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 147. Арк. 1—5.
15. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 117. Арк. 1—3.
16. Колесса Ф. Людові вірування на Підгір’ю, в с. Ходовичах стрийського повіту. *Етнографічний збірник*. Львів, 1898. Т. V. С. 76—98.
17. *Єдність у різноманітності. Бойки: навч.-метод. посібник*. Львів; Житомир, 2020. 160 с.
18. *Науковий архів кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка* (далі — *НАКНУ*). Ф. 3. П. 5. Од. зб. 82. Арк. 1—36.
19. Гладкий М. Різдвяно-новорічна звичаєвість села Доброгостів. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич: Коло, 2009. Вип. XIII. С. 257—269.
20. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 240. Арк. 1—65.
21. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 99. Арк. 1—3.
22. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 119. Арк. 1—4.
23. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 122. Арк. 1.
24. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 109. Арк. 1—2.
25. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 107. Арк. 1—3.
26. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 103. Арк. 1—3.
27. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 111. Арк. 1—4.
28. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 149. Арк. 1—3.
29. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 158. Арк. 1—7.
30. *НАКНУ*. Ф. 3. П. 3. Од. зб. 48. Арк. 1—95.
31. Громова Н. Святий вечір в сучасному бойківському селі. *Етнічна історія народів Європи: збірник наукових праць*. Київ: Унісерв, 2006. Вип. 21. С. 89—96.
32. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 213. Арк. 1—81.
33. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 214. Арк. 1—23.
34. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 227. Арк. 1—67.
35. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 228. Арк. 1—53.
36. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 513. Арк. 1—73.
37. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 588. Арк. 1—123.
38. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 590. Арк. 1—49.
39. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 609. Арк. 1—65.

40. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 787. Арк. 1—200.
41. *АНФРФ ІМФЕ НАНУ*. Ф. 14—3. Од. зб. 6. Арк. 1—128.
42. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 175. Арк. 1—2.
43. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 152. Арк. 1—5.
44. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 154. Арк. 1—7.
45. Симоненко І.Ф. Быт населения Закарпатской области (По материалам экспедиций 1945—1947 гг.). *Советская этнография*. 1948. № 1. С. 63—89.
46. Юсипович І. *Турківщина: за завісою століть*. Львів: Край, 1993. 112 с.
47. Гайда Ю, Москаль Б. *Розлуч — туристичні ворота Турківщини*. Ужгород: Патент, 2005. 144 с.
48. Логойда М. Святий вечір — свято сімейне. *Голос Верховини*. 26 грудня 1992 р.
49. Schnaider J. Z życia górali nadłomnickich. *Lud*. Lwów, 1912. T. XVIII. Zesz. I—IV. S. 141—217.
50. Савицька Е. У цей день і вогонь чарівний. *Експрес*. 12—19 січня 2017 р. С. 3.
51. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 230. Арк. 1—65.
52. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 521. Арк. 1—46.
53. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 607. Арк. 1—103.
54. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 171. Арк. 1—2.
55. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 172. Арк. 1—4.
56. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 132. Арк. 1—4.
57. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 153. Арк. 1—3.
58. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 157. Арк. 1—2.
59. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 163. Арк. 1—3.
60. Туряньська М. Бойківські звичаї з Різдва Святий Нового Року й Йордану. *Літопис Бойківщини*. Самбір, 1934. Ч. 3. С. 23—27.
61. Комарницький І. Різдвяні звичаї в селі Лопушанка Хомина Турчанського повіту. *Літопис Бойківщини*. Самбір, 1989. Ч. 1/49 (60). С. 67—69.
62. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 217. Арк. 1—32.
63. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 458. Арк. 1—220.
64. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 550. Арк. 1—205.
65. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 123. Арк. 1—6.
66. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 135. Арк. 1—2.
67. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 136. Арк. 1—3.
68. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 141. Арк. 1—2.
69. Василечко Л. *Шуткова неділя. Народні звичаї, обряди та повір'я*. Брошнів: Таля, 1994. 58 с.
70. Зубрицький М. Народний календар, народні звичаї і повірки, прив'язані до днів в тижні і до рокових свят (зап. у Мшанці, Староміського повіту і по сусідніх селах). *Матеріали до українсько-руської етнології*. Львів, 1900. Т. III. С. 33—60.
71. Кутельмах К.М. Мандрівка вглиб віків (Прадавні елементи в зимовій обрядовості). *Старосамбірщина. Альманах*. Вип. 1. Львів: Місіонер, 2001. С. 87—95.
72. Кісь Р., Маєрчик М. Аграрна верства архаїчної обрядовості Карпатського ареалу. *Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат*: у 4 т. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2006. Т. 2. Етнологія та мистецтвознавство. С. 459—472.
73. Серебрякова О. Обряд вмивання «з грошей» на Бойківщині: різдвяно-водохресний цикл. *Науковий збірник XIV Міжнародної наукової Інтернет-конференції з україністики «Діалог мов — діалог культур. Україна і світ»*. Мюнхен, 2023. С. 254—262.
74. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 126. Арк. 1—5.
75. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 533. Арк. 1—183.
76. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 150. Арк. 1—4.
77. *НЕАПНУ*. Ф. 1. Оп. 6. Спр. 160. Арк. 1—3.
78. Громова Н. Святий вечір у Зубриці, частина друга, святкова, до сідання за стіл до вечері. *Natalia Gromova. Фейсбук-сторінка*. Допис за 31 грудня 2024 р. URL: <https://www.facebook.com/share/v/1DC41TizAm/> (дата звернення 01.01.2025).
79. Онишкевич М.Й. *Словник бойківських говірок: у 2 ч.* Київ: Наукова думка, 1984. Ч. 2: О—Я. 515 с.
80. *Архів ІН НАНУ*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 785. Арк. 1—20.
81. Falkowski J., Pasznyi B. *Na pograniczu temkowsko-bojkowskiem*. Lwów, 1935. 128 s.

REFERENCES

- Horoshko-Pohoretska, L. (2021). *Water in ritual: Ukrainian Carpathian traditions*. Lviv [in Ukrainian]. *Archive of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine* (hereinafter — *Archive of the IE NASU*). F. 1. Op. 2. Od. save 215 [in Ukrainian].
- Skrypnyk, H. (Ed.). (2016). *Ethnographic image of modern Ukraine. A corpus of expeditionary folklore and ethnographic materials. Calendar rituals* (Vol. 6). NAS of Ukraine; M. Rylskiy IASFE. Kyiv [in Ukrainian].
- Arzhevitin, S.M. (2007). *Religion: the history of the Verkho-vyna village of Kolochava* (Vol. 2). Kyiv: Majsternia knyhy; Chernivtsi: Bukrek; Ukr. pys'mennyk [in Ukrainian]. *Archive of the IE NASU*. F. 1. Op. 2. Od. save 222 [in Ukrainian].
- Bohatyrev, P.H. (1971). Magical actions, rites and beliefs of Transcarpathia. *Issues of the theory of folk art* (Pp. 167—296). Moskva: Iskustvo [in Russian].
- Archival scientific collections of manuscripts and audio recordings of M.T. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine* (hereinafter — *ASCSA IASFE NASU*). F. 14—5. Act. 14 [in Ukrainian].
- ASCSA IASFE NASU*. F. 14—5. Act. 19 [in Ukrainian]. *Scientific Ethnographic Archive of the Faculty of History, Political Science and International Relations of the Vasyl Stefanyk Cis-Carpathian National University* (hereinafter — *SEACCNU*). F. 1. In. 6. Od. save 115 [in Ukrainian].
- Dubyna, R. *Christmas and New Year's Ritual of the Population of Eastern Boykivshchyna (according to materials of expeditionary research)*. Retrieved from: <https://www.pyrohiv.com/activities/rizdviano-novorichna-obryadovist-naseleण्या-skhidnoi-boykivshchyni-za-materialami-ekspeditsiy-nikh-do.html>
- SEACCNU*. F. 1. In. 6. Od. save 129 [in Ukrainian].
- SEACCNU*. F. 1. In. 6. Od. save 143 [in Ukrainian].

- SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 145 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 147 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 117 [in Ukrainian].
 Kolessa, F. (1898). Folk beliefs in Pidhiria, in the village of Khodovychi of Stryi county. *Etnohrafichnyj zbirnyk* (Vol. V, pp. 76—98). Lviv [in Ukrainian].
 (2020). *Unity in diversity. Residents of Boykivshchyna: educational and methodological manual*. Lviv; Zhytomyr [in Ukrainian].
Scientific archive of the Department of Ethnology and Local History, Faculty of History, Taras Shevchenko KNU (hereinafter — SAKNU). F. 3. P. 5. Unit coll. 82 [in Ukrainian].
 Hladkyj, M. (2009). Christmas and New Year customs of the village of Dobrohostiv. *Drohobych local history collection* (Issue XIII, pp. 257—269). Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 240 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 99 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 119 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 122 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 109 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 107 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 103 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 111 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 149 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 158 [in Ukrainian].
 SAKNU. F. 3. P. 3. Unit coll. 48. Arc. 1—95 [in Ukrainian].
 Hromova, N. (2006). Christmas Eve in the modern village in Boyko's region. *Ethnic history of the peoples of Europe: a collection of scientific papers* (Issue 21, pp. 89—96). Kyiv [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 213 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 214 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 227 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 228 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 513 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 588 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 590 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 609 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 787 [in Ukrainian].
 ASCMA IASFE NASU. F. 14—3. Act. 6 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 175 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 152 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 154 [in Ukrainian].
 Simonenko, I.F. (1948). Life of the population of Transcarpathia (based on materials from of expeditions 1945—1947). *Sovetskaja etnografija* (Vol. 1, pp. 63—89) [in Russian].
 Yusyopovych, I. (1993). *Turkivshchyna: behind the curtain of centuries*. Lviv: Kraj [in Ukrainian].
 Hajda, Yu., & Moskal', B. (2005). *Rozluch is the tourist gateway to the Turka region*. Uzhhorod: Patent [in Ukrainian].
 Lohojda, M. (1992, 26 Decembre). Christmas Eve is a family holiday. *Holos Verkhovyny* [in Ukrainian].
 Schnaider, J. (1912). From the life of the highlanders above the Lomnytsia river. *Lud, I—IV* (Vol. XVIII, pp. 141—217) Lwow [in Polish].
 Savyts'ka, E. (2017, 12—19 January). In this day and fire magic. In: *Ekspres* (P. 3). Lviv [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 230 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 521 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 607 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 171 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 172 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 132 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 153 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 157 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 163 [in Ukrainian].
 Turians'ka, M. (1934). Boyko's customs from Christmas, New Year and Epiphany. *Litopys Bojkivschyny*, 3, 23—27 [in Ukrainian].
 Komarnyts'kyj, I. (1989). Christmas customs in the village of Lopushanka in Khomina Turka county. *Litopys Bojkivschyny*, 1/49, 67—69 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 217 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 458 [in Ukrainian].
Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 550 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 123 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 135 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 136 [in Ukrainian].
 SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 141 [in Ukrainian].
 Vasylechko, L. (1994). *Palm Sunday. Folk customs, rites and beliefs*. Broshniv: Talia [in Ukrainian].
 Zubryts'kyj, M. (1900). Folk calendar, folk customs and beliefs related to the days of the week and annual holidays (recorded in Mshanets of Staromiskiy county and neighboring villages). *Materialy do ukrains'koi etnol'ogii* (Vol. III, pp. 33—60). Lviv [in Ukrainian].
 Kutel'makh, K.M. (2001). A journey deep into the ages (Ancient elements in winter rites). *Starosambirshchyna. Al'manakh* (Issue 1, pp. 87—95). Lviv: Misioner [in Ukrainian].
 Kis', R., & Maierchuk, M. (2006). Agrarian layer of the archaic ritualism of the Carpathians. *Ethnogenesis and eth-*

- nic history of the population of the Ukrainian Carpathians: in 4 vols. (Vol. II, pp. 459—472). Lviv: IE NASU [in Ukrainian].
- Serebriakova, O. (2023). The rite of washing «with money» in Boyko's region: the Christmas and Epiphany cycle of holidays. *Scientific Proceedings of the XIV International Scientific Internet Conference on Ukrainian Studies «Dialogue of Languages — Dialogue of Cultures. Ukraine and the World»*. Miunkhen (Pp. 254—262) [in Ukrainian]. SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 126 [in Ukrainian].
- Archive of the IE NASU. F. 1. Op. 2. Od. save 533 [in Ukrainian].
- SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 150 [in Ukrainian].
- SEACCNU. F. 1. In. 6. Od. save 160 [in Ukrainian].
- Hromova, N. Christmas Eve in Zubrytsia, the second part, festive, before sitting down at the table for dinner. *Natalia Gromova: Facebook page. Post on December 31, 2024* (online). Retrieved from: <https://www.facebook.com/share/v/1DC41TizAm/> [in Ukrainian].
- Onyshkevych, M.J. (1984). *Dictionary of Boyko's dialects: in 2 parts (Part 2)*. Kyiv [in Ukrainian].
- Archive of the IN NANU. F. 1. Op. 2. Od. save 785 [in Ukrainian].
- Falkowski, J., & Pasznyicki, B. (1935). *On the border of Lemko-Bojkowski*. Lwow: Nakladem tow-wa ludoznawczego [in Polish].

Received: 12.03.2026

Accepted: 17.03.2026

Published: 27.04.2026